

Mälumäng nr 9 Küsimused

3.04.17 Vana-Koiola Rahvamaja

1. See suvisel ajal ka tänapäeval kasutatav tööriist võeti Eestis kasutusele tõenäoliselt 2.-4. sajandil m.a.j. Eesti tööriistatüüpi on nimetatud kõige ergonoomilisemaks maailmas. Tööriista nimetus sisaldub ühe loodusnähtuse võrokeelses nimes. Nimetage nii loodusnähtus kui tööriist!

Kumbki vastus annab 1 punkti.

V: Vikerkaar (võro keeles vika(t)kaar); vikat.
1-2 punkti

2. Ta oli üks esimesi esimesi budismi propageerijaid Ida-Euroopas ning üldse üks esimesi eurooplasi, kes valis budistliku munga eluviisi. XIII dalai-laama nimetas ta Esimeseks Läti, Eesti ja Leedu Budistlikuks Peapiiskopiks. Ainus eestlane, kes on kuulutatud pühakuks. Kellest on jutt? Vihje: ta oli ka 2014. aastal Varbusel etendunud suveteatri kangelane.

2 punkti

Vastus: Vend Vahindra, kodanikunimega Karl Tõnisson, Lätis Kārlis Tennisons; hüüdnimi paljasjalgne Tõnisson.
2 punkti

3. Eestis tekib erinevatel hinnangutel 40 000 kuni 70 000 tonni vanapaberit, kartongi ja pappi aastas. Kokku kogutakse sellest praegu ainult 25 000 tonni. Ülejäänu rändab prügimäele. Kogutud vanapaberist suurem osa läheb ekspordiks, kuid tervelt 1/5 leiab kasutust ühes tootmisettevõttes, mille nime küsimegi.

2 punkti

V: Räpina Paberivabrik.
2 punkti

4. Carl Linne (1707-1778) oli esimene, kes paigutas inimese loomariigi süsteemi, ahvidega kokku primaatide ehk esikloomaliste seltsi ja andis taksonoomiakohase nime *Homo sapiens* (1735). Ta eristas maailmajagude järgi inimese neli põhitüüpi – *europaeus*, *asiaticus*, *americanus* ja *africanus* – ning seostas neid eri temperamenditüüpidega (melanhoolik, flegmaatik, koleerik, sangviinik). Kes oli tema arvates kes?

1-4 punkti

V: *europaeus* - sangviinik, *asiaticus* - melanhoolik, *americanus* - koleerik ja *africanus* – flegmaatik.

1-4 punkti.

5. Küsime ansambli ja laulja nime. Laulja on olnud aktiivne ja osalenud laulja või kitarristina vähemalt 10 ansamblis, mille hulgas on nt Ajutine Valitsus ja Alumiinium, Sinu Sädelev Sõber.

2 punkti

V: Sõpruse Puiestee, Allan Vainola

2 punkti

6. Esitatav luuletus on kirjutatud aastal 1926. Nagu näha, ei muuda aeg just palju... Küsime luuletuse autorit. Vihjeks – autor kirjutab oma kodukandi keeles ning tema tuntuim pseudonüüm on Tiibuse Jaak. Autor töötas kontori- ja pangaametniku ja vallakirjutajana ning oli aktiivne Eesti Kirjanduse Seltsi tegelane.

2 punkti

Kellel ma ääle annassi?

Küll jooseve ja sõidave na ringi
ja kuluteve raha, suud ja kingi.
Ja igäüits püüd puru silma aia,
et muku esi jälle pukki saia!

Kik kiitve ennast, laitve tõisi vahvast,
ja keski see ei hooli maast ja rahvast.
Las minna krooni kurss ka nulli pääle,
kui iki annassime neile ääle!

Mis kasu on nüüd kennigi tost saanu,
et nuu om rahva vastakuti aanu?
Et üits on sots ja tõine enamlane
ja kolmas - kuri tiid mis nimeline.

Kik nema omma essitiile viitu,
kas lugegu end maa- või taivaliitu.
Ja tüü- ja rahvaerakonnalise
om üttemuudu - lüüdu inimese!

Kes rahva kasust kõneleva, trükva
ja esi muku valitsema tükva?
Nuu om vaja asjast iimal aia,
siss võiss ehk asjast tsugu asja saia.

V: August Kitzberg
2 punkti

7. Mao Zedong, kuigi äärmiselt julm ja diktaatorlik muudes küsimustes, oli perepoliitikas suhteliselt leebe. Hilisem karm Hiina ühelapsepoliitika ei ületanud tegelikult oluliselt seltsimees Mao poolt selles vallas juba saavutatut – vaid seitsme aasta jooksul vähenes Hiinas sündimus oluliselt – 31 lapse pealt 1000 inimese kohta 18 lapse peale. Kuidas Mao valitsus selle saavutas? Vastus peitub ühes maailma ajaloos korduvalt masse liigutanud sõnas...

2 punkti

V: Propaganda. Mao õhutas loosungitega inimesi abiellumist edasi lükkama, lastele suuremaid vanusevahesid jätma ja piirduma kahe lapsega.
Sirp 29. jaan 2016.
2 punkti

8. Sügisel 2016 meie keskelt lahkunud Eesti päritolu Robert Paiste on öelnud: „Heli on vibratsioon ja vibratsioon on energia. Elu energia on samuti vibratsioon ja heli. Seega on meie jaoks heli üks osa väga sügavast ja lihtsast tõest. Me ei ole ainsad, kes nii tunnetavad...“ Tema firma loob kõrgekvaliteedilisi muusikariistu. Tänapäeval katab firma toodang u 25% maailma vastavast turust. Mida firma toodab?

2 punkti

V: Trummitaldrikuid ja gonge.
2 punkti

9. Jaan Tõnisson on jätnud meie rahva ajalukku sõna „kõlberüüste“. Kahjuks kasutatakse tänapäeval samas tähenduses hoopis üht võõrsõna. Millist?

2 punkti

V: Korruptsioon
2 punkti

10. Mis on laulu esitava ansambli nimi ja millest see nimi tuleb?

2 punkti

V: Rammstein, USA õhuväebaasi järgi Saksamaal, Ramstein-Miesenbachi linna lähedal. Ansambli esialgne nimi oli Rammstein Flugschau, 1988. aastal toimunud lennuõu järgi, kus lennuki allakukkumisel hukkus 70 inimest.

2 punkti

11. Paljudes kultuurides kasutatakse väikelastega suhtlemisel nn laste- e hoidjakeelt. Seda rääkides lihtsustatakse standardkeelt ning välditakse keerulisi keelelisi struktuure ja sõnu. Lastekeeles kohtab ka sõnavormide ja mõistete lihtsustamist ja muutmist. Selline nähtus on olemas ka meiekandis levinud kohalikus keeles, nimetagem seda siis võru keeleks, murdeks, Põlva-kandi keeleks vms... Milliseid loomi meiekandi ajaloolises lastekeeles tähistavad sellised sõnad: kiko, jāno, rebo, tsudsu, tsiidso ja tsile? Vastata võib nii eesti kui võru keeles.

2 punkti (3 õiget – 1 punkt)

V: kikas, jānes, repän, susi, kass, lambatall

2 punkti (3 õiget – 1 punkt)

12. Millist eesnime hakkas kandma eesti kirjandusklassikasse kuuluva teose „Nukitsamees“ (autor Oskar Luts) peategelane pärast metsast tallu elama asumist ja kooliküpseks saamist?

2 punkti

V: Ants.

Viimane lõik nimetatud raamatust: “Nukitsamees saab endale nimeks Ants. Ja läheb järgmisel päeval kooli. Seal hakkab ta hästi õppima ja muutub valgeks, nagu on Kusti ja Iti ning kõik teisedki koolisolijad; ka läheb poisikese pea ühel päeval nii siledaks, justkui poleks väike mehike kunagi nukitsaid kandnudki.”

2 punkti

13. Katuselaaste (ja laastukatuseid) hakati Eestis lööma 18. sajandi lõpus. Laiemalt levisid laastukatused aga sada aastat hiljem. 1922. aastaks olid Lõuna-Eestis juba pooled hooned laastukatustega. Enne laastukatuste võidukäiku oli Eestis aga enim õlgkatuseid. Õlgkatuste kadumisele aitas kaasa üks tehnika arenguga seotud asjaolu. Milline?

2 punkti

V: Vilja hakati järjest enam peksma rehepeksumasinatega. Masin tegi õled katki ja enam ei olnud saada õlgkatusematerjali.

Vihje: Laastulöömise masinate levik ei ole vastus, mida ootame!

2 punkti

14. Indias Haryana osariigis tehti aasta tagasi otsus võtta politseinike (peamiselt märulipolitseinike) relvaarsenali uus relv, mis tegelikult ka enne, kuid mitteametlikult kasutusel oli. Eesmärgiks oli lisada valikusse lisaks kumminuiale ja pisargaasile vahendeid, mille abil saab vältida tapva relvastuse kasutamist. Millise meilegi tuntud relvaga on tegemist?

2 punkti

V: Ragulka. India märulipolitsei laseb nendega marmorkuule ja tšillipalle. <http://uudised.err.ee/v/valismaa/7d4f8e6e-c669-4f7f-abe9-b05cc6c97290/india-politsei-hakkab-ametlikult-ragulkasid-kasutama>

Vihje: Küllap on mitmedki meist seda oma elus meisterdanud või kasutanud.

15. Laulu esitav ansambel tegutses aastatel 2005-2013. Mis on ansambli nimi ja millises Eesti linnas alustas ta oma tegevust?

2 punkti

V: Paha Polly, Võru linn

2 punkti

16. Millise maailma paiga kohta on Venemaal levimas nimetus "Icekrim" (parafraaseerituna loosungist "Krõm naš")?

2 punkti

V: Alaska.

Vihje: See piirkond on Eestist 40x suurem.

2 punkti

17. Kuke aasta on nüüd juba mõnda aega kestnud (NB see on vihje!). Sellega seoses küsime, mida tegi ENSV ajal seksija nime kandev tööline?

2 punkti

V: Eristas linnuvabrikus äsja koorunud kana- ja kuketibusid. Terminit on loomakasvatuses ka laiemalt kasutatud ja see tähendab perspektiivita soost isendite väljapraakimist.

Eesti Ekspress 25. jaanuar 2017.

2 punkti

18. Suveaeg on vööndiajast ühe tunni võrra edasi nihutatud kellaaeg. Seda hakati kasutama Saksamaal aastal 1916, kuid ideena pakkus selle juba tunduvalt varem välja üks Ameerika Ühendriikide president pisut ette presidendiks saamist. Kes ja millal?

2 punkti

V: Benjamin Franklin aastal 1784.

Kui aastaarvu kohta ei tule õiget vastust, siis saavad punkti need, kelle pakutav aastaarv on vahemikus ± 5 aastat.

2 punkti

Vööndiaja küsimus asendati asjaküsimusega: Millega on tegemist?

2 punkti

V: Vahend peamiselt väikelaste nina puhastamiseks. Apteegis on toote nimi aspiraator. Kõnekeeles ka kollipump.

19. Siin on kaks üleilmselt tuntud isikute kodanikunime. Milliste nimedega nad rohkem tuntud on?

Anna Mae Bullock

David Seth Kotkin

2 punkti

V: Tina Turner, David Copperfield.

2 punkti

20. Nimetage esitatava laulu viisi ja sõnade autorid!

2 punkti

V: Valter Ojakäär, Leelo Tungal

2 punkti